

Weronika Pawłowicz

"Przezacny żywot świętego Wawrzyńca, patrona bibliotekarzy, biedaków i innych, także z okazji rocznic nadobnych wydany A.D. MMIX w mieście Ruda Śląska na Górnym Śląsku", red. Krystian Gałuszka, Ruda Śląska 2009 : [recenzja]

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 2 (37), 171-174

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie na ruszcie nad ogniem) fakt patronowania strażakom, piekarzom, prasowaczkom i browarnikom. Jego praca zarządcy dobrami wspólnoty wiernych tłumaczy opiekę nad administratorami, gospodarzami i biednymi (ich właśnie określił bogactwem Kościoła). Dlaczego jednak – jak pytają autorzy – jest on także patronem bibliotekarzy? Nietrudno odpowiedzieć: sprawował opiekę nad majątkiem Kościoła, a więc także nad księgami liturgicznymi i dziełami ojców Kościoła. Nawiązują do tego również przedstawienia św. Wawrzyńca: oprócz rusztu, symbolu swego męczeństwa, trzyma zwój pergaminu, księgę, czy wręcz widnieje na tle półek z książkami. I zadają jeszcze jedno pytanie, na które już nie ma odpowiedzi: „Dlaczego Dzień Bibliotekarza obchodzony jest 8 maja, w którym czci się świętego Mikołaja?” W pytaniu to wkradł się błąd: w tym dniu przypada uroczystość św. Stanisława ze Szczepanowa, natomiast św. Mikołaja wspomina się 9 maja.

Poznać można też innych patronów świata ludzi książek. Są to: św. Katarzyna Aleksandryjska, męczennica ścięta za czasów cesarza Dioklecjana; św. Wiborada, pustelnica i męczennica, która podczas najazdu Węgrów na Augsburg w 926 roku ukryła skarbiec kościelny i księgi; św. Hieronim, doktor Kościoła, tłumacz Pisma Świętego na łacinę, autor wielu listów i homilii; św. Karol Boromeusz, biskup i kardynał, twórca szkół i uniwersytetów.

Kolejny rozdział zawiera omówienie obyczajów i obrzędów wawrzyńcowych kultywowanych w polskiej tradycji ludowej, a związanych z funkcją świętego jako patrona ogniska domowego. Przynajmniej zostały opisy zwyczajów z różnych regionów Polski, zaczerpnięte przede wszystkim z opracowań Oskara Kolberga i Barbary Ogrodowskiej. Należy do nich między innymi palenie ognisk, święcenie chleba, rozdawanie podarków ubogim, a także ofiarowanie przez księgarzy książek do bibliotek uniwersyteckich, kościelnych i zakonnych. Są również liczne przysłowia ludowe związane ze św. Wawrzyńcem, między innymi prognozy pogodowe (np. „Gdy Wawrzyniec z pogodą chadza, piękną jesień zapowiada”), urodzajów („Święty Wawrzyniec pokazuje do ziemniaków gościniec”) lub wskazujące czynności gospodarskie („Na święty Wawrzyniec czas orać w ozimiec”).

W rozdziale *Miscellanea* można odnaleźć hymny, litanie, modlitwy i pieśni do św. Wawrzyńca. Tu zostały również wyjaśnione różne inne terminy związane z tą postacią, jak Droga Wodna Świętego Wawrzyńca, Rzeka i Zatoka Świętego Wawrzyńca oraz wino św. Wawrzyńca.

Dalsza część książki została poświęcona Rudzie Śląskiej – wszak było to opracowanie wydane również na rocznicę miasta. Autor ukryty pod inicjałami K.G., czyli Krystian Gałuszka, opracował krótką historię miasta, o kościele zaś pod wezwaniem św. Wawrzyńca w Wirku napisali wspólnie p. Gałuszka i ks. Franciszek Zając. Znalazło się i miejsce dla spraw bibliotecznych. Przybliżono dzieje, prace i inicjatywy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rudzie Śląskiej, a kolorytu dodały aforyzmy i wiersze o bibliotece. Najpiękniejszy chyba zapisał Rabindranath Tagore: „Biblioteka jest wielka przez swą gościnność, a nie przez swe rozmiary”. Ponadto załączono *Wykaz świąt bibliotekarzy i pokrewnych stanów*, a więc Międzynarodowy Dzień Bibliotekarza i Bibliotek, Tydzień Bibliotek, Międzynarodowy Dzień Bibliotek Szkolnych, Światowy Dzień Książki i Praw Autorских (Międzynarodowy Dzień Książki), Międzynarodowy Dzień Książki Dziecięcej, Międzynarodowy Dzień Pisarzy.

Treść książki uzupełniają wiersze Krystiana Gałuszki zaczerpnięte z tomu *Trakt@biblioteki*, a także ilustracje. Można tu znaleźć różne wizerunki św. Wawrzyńca, a także kościoła św. Wawrzyńca w Rudzie Śląskiej (szkoda, że nie najlepszej jakości). Okładka i strona tytułowa została zaprojektowana bardzo ciekawie – jak podano na stronie redakcyjnej – według *Żywotów Świętych Pańskich (...)* opracowane według ks. Ojca O. Bitschnaua... (Mikołów ok. 1880). Ciekawe, że w źródle zacytowanego żywota św. Wawrzyńca i w bibliografii podana jest data wydania 1901. Czy to jedna, czy dwie różne edycje?

Na końcu tej ciekawej książki, liczącej 90 stron, znajduje się bibliografia wykorzystanych źródeł – zestawienie obejmuje słowniki i encyklopedie, opracowania drukowane oraz opublikowane w Internecie.

Czytelnicy otrzymali bardzo dobrze i szczegółowo opracowaną książkę poświęconą św. Wawrzyńcowi, a także Rudzie Śląskiej i bibliotece. Za jej największą zaletę można uznać to, że autorzy wykorzystali i zaprezentowali nie jedną wersję, ale przedstawili różne przekazy, poglądy, legendy dotyczące męczennika, a także Świętego Graala. Pozwala to czytającym rozważyć różne tropy albo też samemu podążać śladem źródeł. Nieliczne błędy literowe, miejscami niejasność przypisów i układu graficznego bibliografii w niczym nie umniejsza znaczenia tego istotnego opracowania.

BARBARA KOŁODZIEJ¹

**BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA,
KSIĄŻKA, PRASA I BIBLIOTEKA
W DZIAŁALNOŚCI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO
W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM (1922-1939)**

Księgarnia św. Jacka, Katowice 2012

Opublikowana w serii „Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (nr 72) praca Bogumiły Warząchowskiej jest kolejną książką z zakresu bibliotekarstwa.

W omawianej publikacji zarysowano działalność wydawniczą, prasową i biblioteczną Kościoła katolickiego z wyznaczeniem cezurę czasowej, a mianowicie lat 1922-1939. Piętnastego maja 1922 roku podpisano konwencję genewską, dokument określający podział Górnego Śląska między Polskę i Niemcy, którego zadaniem było uregulowanie wszelkich spornych sytuacji w pierwszych latach tworzenia nowego ładu terytorialnego, politycznego i społecznego na tych ziemiach. Drugą z dat to wybuch II wojny światowej i zakończenie okresu międzywojennego. „Książka i prasa oraz biblioteki i inne instytucje organizujące czytelnictwo na Śląsku miały tutaj do wypełnienia szczególną rolę – zintegrowania tych ziem w obszarze państwa

¹ Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

polskiego w wymiarze kulturowym, religijnym i językowym”², stąd w pracy podkreśla się funkcję narodotwórczą wyżej wymienionych mediów.

Publikacja obejmuje cztery części, w obrębie których dla uzyskania przejrzystości prezentowanej tematyki wyróżniono kilka rozdziałów i podrozdziałów. Problematyka poszczególnych części prowadzi czytelnika od zarysu kultury książki w województwie śląskim na przełomie XIX i XX wieku poprzez politykę wydawniczą, prasową i biblioteczną, następnie działalność promującą prasę i jej czytelnictwo aż do polityki bibliotecznej Kościoła.

W pierwszej części przedstawiono w zarysie kulturę książki na Górnym Śląsku w aspekcie działalności wydawniczej, prasowej i bibliotecznej. Wszystkie elementy składające się na to zagadnienie omówiono oddzielnie, dzięki czemu można prześledzić proces wytwarzania, rozpowszechniania i promowania słowa drukowanego w województwie śląskim przy uwzględnieniu kontekstu historyczny tych ziem. Trzeba podkreślić, że działalność wydawnicza na Śląsku rozwijała się w sposób dynamiczny, poczynając od XVIII i XIX wieku, w środowisku wrocławskich oficyn poprzez obszary Śląska Cieszyńskiego i tereny graniczące z województwem śląskim. Wydawnictwa odegrały istotną rolę w umacnianiu więzi narodowej, a także w podnoszeniu oświaty wśród ludności górnośląskiej. Działalność wydawnicza dużych ośrodków, głównie wrocławskich, sprawiała, że właśnie te tereny uważano za kolebkę polskich ośrodków edytorskich, gdzie ukazywały się liczne druki, zwłaszcza religijne, których twórcami byli głównie duchowni. Obszar Śląska był terenem, na którym wydawanie książek nastawione było głównie na odbiorcę ludowego poszukującego literatury religijnej.

Sporo miejsca w pracy poświęcono oddziaływaniu prasy katolickiej na masowego odbiorcę. Silnym bodźcem dla rozwoju wydawnictw periodycznych na Śląsku było zapotrzebowanie społeczne. Wówczas to Kościół kładł nacisk na aktywność wydawniczą wła-

² B. Warząchowska, *Książka, prasa i biblioteka w działalności Kościoła katolickiego w województwie śląskim (1922-1939)*, Katowice 2012, s. 14.